DZIAŁ I. PODSTAWY I STRUKTURA UNII EUROPEJSKIEJ

Czy wiesz, że...

George Marshall w uznaniu zasług w stworzeniu ,,Planu Marshalla" został uhonorowany w 1953 r. Pokojową Nagrodą Nobla.

CZĘŚĆ I. **ZARYS INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ**

Proces integracji europejskiej rozwijający się na kontynencie po II wojnie światowej można podzielić na kilka etapów. Ich początkowe i końcowe daty wyznaczają wydarzenia, które spełniały rolę katalizatorów integracji (przede wszystkim są to daty zawarcia traktatów dla niej istotnych). Oddzielnie można wspomnieć o projektach zjednoczeniowych zgłaszanych przed 1945 r.

Można wymienić co najmniej kilka warunków koniecznych i zarazem sprzyjających integracji europejskiej. Należą do nich: **zróżnicowanie polityczne i wielość podmiotów (państw)**; **wspólne podłoże kulturowe**; **religia**; **interesy ekonomiczne**; **wspólnota zagrożeń**.

Duże znaczenie dla wsparcia tendencji zjednoczeniowych miał amerykański **Plan Pomocy Europie** (*European Recovery Program*), zwany także **Planem *Marshalla***. Przewidywał on udzielanie państwom europejskim pomocy finansowej i technicznej, pod warunkiem przedstawienia przez nie wspólnego planu odbudowy i liberalizacji swoich gospodarek, a także powołania instytucji do podziału pomocy. W efekcie 16.4.1948 r. państwa Europy Zachodniej stworzyły **Organizację Europejskiej Współpracy Gospodarczej** (*Organization for European Economic Cooperation* – OEEC), przekształconą konwencją paryską z 14.12.1960 r. w **Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju** (*Organization for Economic Cooperation and Development* – OECD). Zajmowała się ona pierwotnie podziałem pomocy z Planu *Marshalla*.

Dystrybucja środków przekazanych krajom europejskim w ramach Planu *Marshalla*[1]

Kraj	Otrzymane środki [mln USD]	Udział środków [%]	Populacja 1951 [tys.]	Zmiana PKB 1951–1948 [%]
Wielka Brytania	2826	24,0	5029	6,2
Francja	2445	20,8	42 862	29,6
Włochy i Triest	1349	11,5	47 690	24,8
Niemcy Zachodnie (RFN)	1297	11,0	68 876	51,9
Holandia	877	7,5	10 264	15,1
Austria	561	4,8	6935	42,8
Belgia i Luksemburg	547	4,6	8975	16,0
Grecja	515	4,4	7646	13,1
Europejska Unia Płatnicza	350	3,0	–	–
Dania	257	2,2	4304	16,2
Norwegia	237	2,0	3296	13,5
Turcja	153	1,3	21 669	17,2
Irlandia	146	1,2	2959	8,8
Szwecja	119	1,0	707	13,5
Portugalia	51	0,4	849	8,9
Jugosławia	29	0,3	16 519	7,3
Islandia	24	0,2	146	1/a
Razem	**11 781**	**100,0**	**307 991**	**22,2%**

[1] Zob. https://historykon.pl/nowe/plan-marshalla-historia-zakonczona-ekonomicznym-i-politycznym-sukcesem-czy-wspolczesna-mitologia/. Dostęp: 1.6.2026 r.

Na początku lat 50. XX w. zaistniał konflikt między Francją a nowo powstałą RFN o status Zagłębia Saary. RFN chciała włączyć ten przemysłowy region do swojego terytorium (nastąpiło to ostatecznie w 1957 r.), jednak Francja obawiała się wzmocnienia potencjału przemysłowego Niemiec. Podobny konflikt miał miejsce po I wojnie światowej i doprowadził do zorganizowanego w 1935 r. przez władze hitlerowskie plebiscytu, w wyniku którego Saarę przyłączono do Rzeszy. Wyciągając wnioski z przeszłości, francuski minister spraw zagranicznych ***Robert Schuman*** postanowił inaczej rozwiązać sporne zagadnienie. Wyjściem było rozwiązanie ponadnarodowe, czyli ucieczka od narodowych, partykularnych egoizmów. Dnia 9.5.1950 r. wystąpił on z tzw. **Deklaracją *Schumana***, czyli skierowaną do rządu RFN propozycją **połączenia przemysłów węglowo-stalowych Francji i Niemiec i poddania ich kontroli ponadnarodowego organu**.

Deklaracja *Schumana* doprowadziła do podpisania w Paryżu 18.4.1951 r. **Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali** (od miejsca podpisania jest także zwany **traktatem paryskim**). Został on zawarty przez 6 państw (Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, RFN i Włochy). Wszedł w życie 23.7.1952 r., a ponieważ został zawarty na 50 lat, okres jego obowiązywania zakończył się 23.7.2002 r. (w konsekwencji EWWiS przestała istnieć, zaś jej kompetencje przejęła Wspólnota Europejska). Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali utworzył pierwszą z 3 **ponadnarodowych organizacji wspólnotowych**, wyposażonych w osobowość prawną. Był przykładem **integracji sektoralnej**, gdyż jednoczeniu podlegał wyłącznie ściśle wydzielony obszar (przemysł węglowo-stalowy). Utworzył wspólny rynek węgla, żelaza i stali pomiędzy umawiającymi się państwami. Powołał także instytucje Wspólnoty, na które składały się: **Wysoka Władza**, **Wspólne Zgromadzenie**, **Specjalna Rada Ministrów**.

Wypracowane już w latach 50. XX w. koncepcje integracji (łac. *integratio* – łączenie, zespolenie) można podzielić na 3 grupy.

Koncepcja federacyjna	Zakłada współpracę opartą na strukturach ponadnarodowych, obejmującą wszystkie sfery integracji i prowadzącą do powstania federalnego państwa europejskiego. Koncepcja ta znajdowała duże uznanie m.in. wśród polityków niemieckich.
Koncepcja konfederacyjna	Integracja ma przebiegać z zachowaniem atrybutów suwerenności uczestniczących państw. Należy dokonać podziału kompetencji między organizację a państwa. Lansował ją m.in. prezydent Francji *Ch. de Gaulle* (koncepcja „Europy Ojczyzn").
Koncepcja funkcjonalistyczna	Najbardziej pragmatyczna – zakłada, że integrację polityczną poprzedzać powinna ekonomiczna. Dopiero po zintegrowaniu w sferze gospodarczej można rozwijać projekty integracji politycznej.

W toku rozwoju integracji wymienione koncepcje ścierały się ze sobą.

Europejska Wspólnota Gospodarcza miała na celu, przez ustanowienie wspólnego rynku i unii gospodarczo-walutowej oraz prowadzenie wspólnych polityk i działań, przyczynianie się w całej Wspólnocie do harmonijnego i zrównoważonego rozwoju działań gospodarczych, trwałego i nieinflacyjnego wzrostu, z poszanowaniem środowiska naturalnego, wysokiego stopnia zbieżności funkcjonowania gospodarek, wysokiego poziomu zatrudnienia i opieki społecznej, podnoszenia stopy życiowej i jakości życia, spójności ekonomicznej i społecznej oraz solidarności pomiędzy państwami członkowskimi (art. 2 TEWG).

Zadaniem EWEA jest przyczynianie się, poprzez stworzenie niezbędnych warunków, do powstania i szybkiego rozwoju przemysłu jądrowego, do podniesienia stopy życiowej w państwach członkowskich oraz rozwoju wymiany z innymi państwami (art. 1 TEWEA).

W 1975 r. w ramach Wspólnot został przedstawiony raport w sprawie utworzenia UE, tzw. **Raport *Tindemansa***. W dniu 6.1.1981 r. wysunięto niemiecko-włoską propozycję, znaną pod nazwą Inicjatywy *Genschera–Colombo* (nazwa pochodzi od nazwisk ministrów spraw zagranicznych obu państw).

Ważne

W efekcie Inicjatywy *Genschera–Colombo* przyjęto, na spotkaniu Rady Europejskiej w Stuttgarcie 19.6.1983 r., Uroczystą Deklarację o Unii Europejskiej.

Na spotkaniu Rady Europejskiej w Mediolanie (28–29.6.1985 r.) postanowiono zwołać, zgodnie z propozycjami tzw. **Raportu *Dooge'a***, Konferencję Międzyrządową w celu rewizji traktatów Wspólnot oraz wzmocnienia współpracy politycznej w ramach EWP poprzez nadanie jej podstaw prawnomiędzynarodowych. Konferencja, która rozpoczęła prace 9.9.1985 r., doprowadziła do przyjęcia **Jednolitego Aktu Europejskiego**. Akt ten, podpisany w Luksemburgu 17.2.1986 r. przez przedstawicieli 9 państw członkowskich Wspólnot Europejskich i 28.2.1986 r. w Hadze przez pełnomocników pozostałych 3 państw, wszedł w życie 1.7.1987 r. Z formalnego punktu widzenia stanowił on, liczącą 34 obszerne artykuły, umowę międzynarodową, do której dołączono 20 deklaracji. Charakter prawny deklaracji pozostawał zróżnicowany, większość z nich miała jedynie polityczne znaczenie, precyzując przepisy JAE.

Jednolity Akt Europejski już w preambule zapowiadał utworzenie w przyszłości Unii Europejskiej. W ciągu 5 lat od wejścia JAE w życie miała zebrać się Konferencja Międzyrządowa w celu przeanalizowania zmian w traktacie.

W 1992 r. WE wraz ze swoimi 12 ówczesnymi państwami członkowskimi zawarła porozumienie z państwami EFTA (*European Free Trade Association* – Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu).

Pierwotnie EFTA została założona przez 7 państw (Austria, Dania, Norwegia, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania). Z biegiem czasu większość członków EFTA porzuciła organizację, stając się członkami WE. Na początku lat 90. XX w., pod wpływem propozycji ze strony WE, pozostałe jeszcze państwa EFTA (Norwegia, Szwajcaria, Islandia, Liechtenstein) zdecydowały się przyjąć ofertę współpracy. Efektem było zawarcie w 1992 r. wspomnianego porozumienia z Porto o utworzeniu **Europejskiego Obszaru Gospodarczego – EOG** (porozumienie weszło w życie 1.1.1994 r.).

Traktat z Amsterdamu	Konferencję międzynarodową w 1996 r. otworzyło nadzwyczajne posiedzenie Rady Europejskiej w Turynie w 29.3.1996 r. Posiedzenia Konferencji (we Florencji, 21–22.6.1996 r., Dublinie, 5.10.1996 r. i ponownie w Dublinie, 13–14.12.1996 r.) ukazały głębokie rozbieżności zdań między państwami członkowskimi. Wstępnie jednak, na posiedzeniu Rady Europejskiej w Amsterdamie, w dniach 16–17.6.1997 r., udało się przyjąć **Traktat z Amsterdamu, zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty** (wszedł w życie 1.5.1999 r.). Traktat z Amsterdamu nie sprostał zasadniczemu wyzwaniu, tj. nie udało mu się dostosować UE do rozszerzenia. Zmiany **instytucjonalne** były nieznaczne (objęły: ustalenie liczby posłów do PE, reformę procedury współdecydowania przy stanowieniu prawa WE, zmiany dotyczące sposobu powoływania KE i pozycji jej przewodniczącego, dodanie nowych kompetencji ETS i Komitetowi Regionów).
Traktat z Nicei	Wszedł w życie 1.2.2003 r. Wprowadził reformy **instytucjonalne** (m.in. reformę składu KE; rozszerzenie zakresu głosowania większością kwalifikowaną w Radzie UE; ustalenie zasady podziału głosów w Radzie UE – tzw. nicejski system głosowania; reformę organów sądowych Wspólnot; ustalenie liczby posłów w PE), zreformował instytucję wzmocnionej współpracy oraz art. 7 TUE (sankcje na wypadek naruszenia zasad UE).

Traktat Lizboński	Zaczął obowiązywać 1.12.2009 r. Jest typowym traktatem rewizyjnym, pomyślanym na wzór Traktatu Nicejskiego. Nie uchylił on, a jedynie zmienił TUE i TWE (wynika to zresztą z samej oficjalnej nazwy umowy: Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską). W porównaniu z Traktatem Konstytucyjnym usunięto w Traktacie Lizbońskim postanowienia mogące świadczyć o konstytucyjnym charakterze tego aktu. Między innymi dotyczyło to usunięcia z nazwy umowy terminu „konstytucja"; wykreślenia postanowień związanych z symbolami UE (flagą, hymnem i dewizą Unii – art. I-8 Traktatu Konstytucyjnego); rezygnacji z art. I-6 Traktatu Konstytucyjnego ustalającego zasadę pierwszeństwa prawa Unii przed prawem krajowym państw członkowskich; rezygnacji z przyjętego w Traktacie Konstytucyjnym nazewnictwa źródeł prawa (ustawa europejska, europejska ustawa ramowa), które za bardzo kojarzyło się z państwem. Traktat z Lizbony utrzymał tradycyjne nazwy (rozporządzenia, dyrektywy, decyzje).
Brexit	W referendum z 23.6.2016 r. dotyczącego dalszego członkostwa Zjednoczonego Królestwa (WB) w Unii Europejskiej (określane jest terminem *brexit*) nieznaczna większość głosujących (ok. 52%) opowiedziała się za opuszczeniem Unii Europejskiej przez WB (frekwencja wyniosła ok. 72%). Dnia 29.3.2017 r. WB oficjalnie poinformowała Radę Europejską o zamiarze wystąpienia z UE, rozpoczynając procedurę na podstawie art. 50 TUE. UE ratyfikowała umowę o wystąpieniu dnia 30.1.2020 r. 31.1.2020 r. o północy (czasu środkowoeuropejskiego), kiedy weszła w życie umowa o wystąpieniu, WB wystąpiła z Unii Europejskiej i stała się państwem trzecim. Rozpoczęło to okres przejściowy, który trwał do 31.12.2020 r. Następnie UE i Zjednoczone Królestwo zawarły 24.12.2020 r. umowę o handlu i współpracy, w której na nowo uregulowały swoje przyszłe stosunki. Umowa ta została zatwierdzona przez wszystkie 27 państw członkowskich. Najważniejszą kwestią, jaką rozwiązuje umowa, są cła. Dzięki porozumieniu wymiana handlowa między WB a Unią Europejską będzie możliwa bez ceł i ograniczeń ilościowych, dla wszystkich towarów, które są zgodne z odpowiednimi regułami pochodzenia. Jest ona tymczasowo stosowana do 31.12.2023 r.

TEST DO CZĘŚCI I. **ZARYS INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ**

1. Amerykański Plan Pomocy Europie zwany jest także:
a) Planem *Trumana*,
b) Planem *Schumana*,
c) Planem *Marshalla*.

2. Deklaracja *Schumana* doprowadziła do podpisania w Paryżu 18.4.1951 r.:
a) Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali,
b) Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską,
c) Traktatu o Unii Europejskiej.

3. Podpisanie Jednolitego Aktu Europejskiego miało miejsce:
a) 17.2.1986 r.,
b) 12.3.1987 r.,
c) 15.4.1988 r.

4. W dniu 1.12.2009 r. zaczął obowiązywać:
a) Traktat Amsterdamski,
b) Traktat Nicejski,
c) Traktat Lizboński.

CZĘŚĆ II. **UNIA EUROPEJSKA JAKO ORGANIZACJA MIĘDZYNARODOWA (PO 1.12.2009 R.)**

ROZDZIAŁ 1. **UWAGI WSTĘPNE**

Traktat Lizboński zasadniczo zmienił konstrukcję UE. **Zlikwidował on dotychczasową filarową strukturę UE**. W jej miejsce **powstała jednolita Unia Europejska wyposażona w podmiotowość prawną**. Oznacza to likwidację WE (jej kompetencje przejęła UE jako następca prawny), choć ustanawiający ją traktat (TWE) nadal pozostał w mocy (zmianie uległa natomiast jego nazwa: z TWE na Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – TFUE). Ponieważ nadal obowiązuje także TUE, Unia działa w oparciu o dwa traktaty: **TUE** i **TFUE** (dawny TWE). Z zakresu jednolitej UE wyłączona została EWEA (traktat o EWEA nadal obowiązuje, a wspólnota ta pozostała samodzielną, choć ściśle powiązaną z UE organizacją międzynarodową).

Ważne

Współcześnie UE może być kwalifikowana jako organizacja międzynarodowa. Jest to jednak szczególna złożona organizacja międzynarodowa, gdyż jej podstawy funkcjonowania (statut) regulowane są nie przez jedną umowę międzynarodową (jak to jest w przypadku klasycznych organizacji), ale przez dwa traktaty (TUE i TFUE).

ROZDZIAŁ 2. **OGÓLNE INFORMACJE O ORGANIZACJACH MIĘDZYNARODOWYCH**

W prawie międzynarodowym nie istnieje legalna definicja organizacji międzynarodowej. Niemniej podejmuje się próby konstruowania definicji opierającej się na wyliczeniu cech charakterystycznych organizacji. Na tej podstawie organizację międzynarodową określić można jako **celowy związek państw utworzony na kanwie zawartej między nimi umowy międzynarodowej (mającej charakter statutu organizacji) i wyposażony w system stałych organów**. Niektórzy wymieniają jako dodatkowy element tej definicji posiadanie przez organizację **osobowości prawnej** różnej od osobowości tworzących ją państw.

CECHY ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWEJ

- członkostwo co najmniej 2 państw. Zasadniczo dla powstania organizacji konieczny jest udział co najmniej 3 zainteresowanych państw, jednak wyjątkowo może istnieć organizacja złożona tylko z 2 państw. Sytuacja taka miałaby miejsce, gdyby po utworzeniu organizacji jedno z państw zdecydowało się z niej wystąpić i liczba członków spadła do 2. Wówczas organizacja istniałaby nadal, chyba że państwa, przewidując taką możliwość, zamieszczą w umowie tworzącej organizację postanowienie, zgodnie z którym w takiej sytuacji organizacja ulega automatycznie rozwiązaniu. Unię Europejską tworzy aktualnie 27 państw członkowskich
- celowość istnienia, tzn. państwa tworzą organizację dla realizacji określonych celów, których osiągnięciem zainteresowane są wszystkie uczestniczące państwa

- dla powstania organizacji konieczne jest zawarcie przez państwa umowy międzynarodowej, zwanej statutem organizacji, w której wyszczególnione zostaną przede wszystkim jej cele, spełniane przez nią funkcje, a także opisana będzie jej struktura organizacyjna i zasady funkcjonowania
- organizacja musi posiadać zinstytucjonalizowaną strukturę. W jej ramach powinny funkcjonować stałe organy, a nie tylko powoływane czasowo

Przedstawiona powyżej definicja odnosi się do międzynarodowych organizacji rządowych, czyli takich, których członkami są państwa.

Przez funkcje organizacji międzynarodowych należy rozumieć **działania organizacji zmierzające do wypełnienia nałożonych na nią zadań**. Funkcje nie są tożsame z zadaniami organizacji, o ile bowiem zadanie określa pożądany, docelowy efekt jej działalności (co organizacja ma osiągnąć), o tyle funkcja dotyczy sposobu działania w jaki ten efekt powinien zostać osiągnięty.

Według *W. Morawieckiego* każda organizacja pełni podstawową funkcję polegającą na politycznym procesie

- ujawniania zakresu zgodności interesów państw członkowskich
- osiągania ogólnego porozumienia w sprawie wspólnych zadań odpowiadających zakresowi zgodności interesów
- osiągania porozumienia w sprawie środków realizacji takich wspólnych zadań (*W. Morawiecki*, Funkcje organizacji międzynarodowej, Warszawa 1971)

Podmiotowość w prawie międzynarodowym oznacza możliwość samodzielnego, niezależnego od państw członkowskich, występowania przez organizację w płaszczyźnie międzynarodowej, tzn. dokonywania czynności cechujących podmiot prawa międzynarodowego.

Do czynności tych zalicza się:

- prawo zawierania umów międzynarodowych (*ius tractatuum*)
- prawo legacji (*ius legationis*), czyli możliwość wysyłania własnych (czynne prawo legacji) i przyjmowania obcych (bierne prawo legacji) przedstawicieli dyplomatycznych
- prawo występowania z roszczeniami międzynarodowymi (*ius standi*), z czym wiąże się także ponoszenie odpowiedzialności międzynarodowej

Ważne

Organizacje międzynarodowe nie są tworami suwerennymi, ich podmiotowość ma charakter pochodny (nadany przez państwa tworzące organizację) i ograniczony (zakres podmiotowości uzależniony jest od celów i funkcji spełnianych przez organizację, np. może ona posiadać prawo do zawierania traktatów w określonych dziedzinach i jednocześnie być pozbawiona prawa legacji).

Zakres kompetencji organizacji wynika z nadania przez tworzące ją państwa (**zasada kompetencji powierzonych**), zmodyfikowanych niekiedy **doktryną kompetencji domniemanych** (organizacja może posiadać dodatkowe kompetencje, nieprzewidziane wyraźnie przez państwa ją kreujące, jeżeli są one konieczne dla realizacji celów i funkcji organizacji i wynikają z kompetencji już przyznanych). Państwa członkowskie mogą także w każdej chwili rozwiązać organizację, likwidując podmiot prawa.

ROZDZIAŁ 3. **OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA UE JAKO ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWEJ**

CELE UE

- wspieranie pokoju, wartości UE i dobrobytu narodów UE
- zapewnienie obywatelom UE przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, w której zagwarantowana jest swoboda przepływu osób, w powiązaniu z właściwymi środkami w odniesieniu do kontroli granic zewnętrznych, azylu, imigracji, jak również zapobiegania i zwalczania przestępczości
- ustanowienie rynku wewnętrznego
- działanie na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego
- wspieranie postępu naukowo-technicznego
- zwalczanie wyłączenia społecznego i dyskryminacji oraz wspieranie sprawiedliwości i ochrony socjalnej, równości kobiet i mężczyzn, solidarności między pokoleniami i ochrony praw dziecka